

De invloed van omstandigheden in de kindertijd op later geluk

Een research synthese

Annetta Bouman

Paper prepared in the context of the honors program 2013, of the faculty of Social Sciences, Erasmus Universiteit Rotterdam.

Supervisor: Prof. dr. Ruut Veenhoven

Samenvatting

In hoeverre wordt het geluk van volwassenen bepaald door ervaringen uit hun kindertijd? Om die vraag te beantwoorden, is een analyse gemaakt van bestaand empirisch onderzoek. Daarbij heb ik de volgende stappen gezet:

- 1. Eerst heb ik een lijst opgesteld van omstandigheden waarvan ik verwacht dat ze van invloed zijn op later geluk. Ik kwam daarbij tot 43 determinanten, waarvan 20 objectieve omstandigheden en 23 subjectieve herinneringen. Daarna heb ik geïnventariseerd van welke van die veronderstelde determinanten de relatie met later geluk ook ooit onderzocht is. Dat deed ik op basis van de World Database of Happiness waarin ik 234 onderzoeksresultaten vond. Daarvan was 77,5% onder te brengen in de veronderstelde relaties, maar 22,5% van de resultaten niet. Naar 13 van de 43 veronderstelde relaties bleek nog geen onderzoek te zijn gedaan.*
- 2. Vervolgens bekeek ik welke van de 234 onderzoeksresultaten een verband toonde. Dat bleek bij 39,6% van de resultaten het geval.*

Positieve verbanden zijn gevonden met:

- religieusheid van het gezin
- tevredenheid met de kindertijd in de thuissituatie
- positieve onderlinge omgang van de ouders (omgang met elkaar)
- mate van religieusgedrag van het gezin
- inkomen van de ouders
- verhuisd zijn in de jeugd
- support van de ouders
- goede hechting met de ouders
- aandacht van de ouders
- tijd doorbrengen met de ouders
- tevredenheid met de ouders; band met de verdere familie
- geluk van de ouders
- geluk van de familie
- geluk van broers en zussen
- het hebben van positieve schoolervaringen

Negatieve verbanden zijn gevonden met

- ouders die vaak weg zijn
- scheuring van het gezin
- stress in de kindertijd
- moeite hebben met school

Er werd **geen duidelijk verband** gevonden met:

- opgegroeid is in een eenoudergezin
- plaats in het gezin
- deel zijn van een meerling
- leeftijd van de ouders in de kindertijd
- buurt waarin iemand is opgegroeid (stad of platteland)
- sociale klasse van het gezin
- status van het gezin

- omgang met broertjes en zusjes
  - aantal kinderen in het gezin
  - werkende moeder
  - scheiding van de ouders in de jeugd
  - ziekte of overlijden van een dierbare
  - mishandeld of misbruikt zijn
  - kritiek hebben gehad van de ouders
  - strengheid van de ouders
3. Ik vergeleek deze uitkomst met mijn eerdere verwachtingen. Van de 43 door mij genoemde beïnvloedende factoren werd van 20 het verwachte verband bevestigd en 6 niet. Over 4 had ik geen specifieke verwachting, maar was wel onderzoek gedaan. Naar 13 was geen onderzoek gedaan.
4. Anders dan ik verwacht had bleek het verband met opgegroeid in een eenoudergezin +/- i.p.v. -; het verband met geboortevolgorde 0 i.p.v. +; het verband met baan/opleiding ouders 0 i.p.v. +; het verband met status van het gezin +/-0 i.p.v. +/-; het verband met verhuisd zijn in de jeugd + i.p.v. -; en het verband met leeftijd van de ouders in de kindertijd 0 i.p.v. +.
5. Ik heb twee hypothesen opgestelde en onderzocht.
- De eerste hypothese** was:
 Mensen die in hun kindertijd in een stabiele en gemiddelde situatie zijn opgegroeid zullen op latere leeftijd gelukkiger zijn dan mensen die met tegenslagen en heftige veranderingen te maken hebben gehad.
 Stabiliteit bleek inderdaad te zorgen voor een hogere mate van geluk op latere leeftijd.
- De tweede hypothese** was:
 Bij mensen met een erg lage of hoge mate van geluk zal deze invloed kunnen hebben op de herinnering aan bepaalde omstandigheden. De subjectieve omstandigheden zullen dan een grotere invloed lijken te hebben dan de objectieve omstandigheden.
 Deze hypothese klopt volgens de resultaten waarschijnlijk ook, maar het zou kunnen zijn dat het verband tussen subjectieve variabelen en later geluk bij ieder mens sterker is.

The influence of circumstances in childhood on happiness later in life

A research synthesis

Annetta Bouman

Paper prepared in the context of the honors program 2013, of the faculty of Social Sciences, Erasmus Universiteit Rotterdam.

Supervisor: Prof. dr. Ruut Veenhoven

Summary

To what extent is happiness of adults determined by experiences from their childhood? To answer that question, an analysis of existing empirical researches was made.

To carry out this analysis, I have done the following things:

- 1. First of all, I have composed a list of circumstances of which I expected they would have influence on happiness later in life. I came up with 43 determinants, of which 20 were objective circumstances and 23 were subjective memories.
After that, I have inventoried for which of these assumed determinants a relationship with happiness later in life was ever investigated. Using the World Database of Happiness, I found 234 research outcomes. 77.5% of these outcomes was among the assumed relationships, but 22.5% of the outcomes wasn't. 13 of the 43 assumed relationships weren't investigated yet.*
- 2. Next, I reviewed for which of the 234 research outcomes a relationship was visible. This appeared to be the case in 39.6% of the outcomes.*

Positive relationships were found for:

- *degree of religiousness of the family*
- *contentment with childhood in home situation*
- *positive mutual interaction of parents (interaction with each other)*
- *degree of religious behaviors of the family*
- *income of parents*
- *moved during childhood*
- *support from parents*
- *proper attachment with parents*
- *attention from parents*
- *spending time with parents*
- *contentment with parents*
- *relationship with further family*
- *happiness of parents*
- *happiness of family*
- *happiness of siblings*
- *having positive school experiences*

Negative relationships were found for:

- *parents who are away a lot*
- *rupture of the family*
- *childhood stress*
- *having difficulties with school*

There were **no clear relationships** found for:

- *grown up with one parent*
- *position in family*
- *being part of a multiple*
- *age of parents during childhood*
- *neighborhood in which one grew up (city of countryside)*

- *social class of family*
  - *status of the family*
  - *interaction with siblings*
  - *number of children in family*
  - *working mother*
  - *separation of parents during childhood*
  - *disease or death of a loved one*
  - *being molested or abused*
  - *criticism of parents*
  - *strictness of parents*
3. *I compared these outcomes with my initial expectations. Of the 43 influencing factors I distinguished, 20 confirmed the assumed relationship and 6 didn't. For 4 factors I didn't have a specific expectation, but research was conducted on these factors. For 13 factors there wasn't any research conducted.*
  4. *Different than expected, the relationship with grown up with one parent was +/- instead of -; the relationship with birth order was 0 instead of +; the relationship with occupation/education parents was 0 instead of +; the relationship with status of the family was +/- instead of +/-; the relationship with moved during childhood was + instead of -; and the relationship with age of parents during childhood was 0 instead of +.*
  5. *I proposed and investigated two hypothesis.*
*The **first hypothesis** was:*
People who grew up in a stable and average situation in their childhood will be happier when they're older than people who had to deal with setbacks and forceful chances while growing up.
Stability indeed appeared to provide a higher level of happiness at an older age.
*The **second hypothesis** was:*
In people who have a very low or very high level of happiness at an older age, this could affect the recollection of certain circumstances. The subjective circumstances will then appear to have a greater influence than objective circumstances.
This hypothesis probably also is correct according to the results, but it is possible that the connection between subjective variables and happiness at an older age is stronger in everyone.

INTRODUCTIE

In deze studie zal gekeken worden naar omstandigheden in de jeugd. Er zal onderzocht worden of deze al dan niet invloed hebben op later geluk.

De omstandigheden worden opgedeeld in twee typen: objectieve omstandigheden en subjectieve herinneringen. Deze twee typen ervaringen kunnen vervolgens vergeleken worden om te zien of de subjectieve herinneringen in de kindertijd in lijn is met objectieve omstandigheden.

In deze studie zal het goed zijn te kijken naar data uit longitudinale onderzoeken. In dit soort onderzoeken is namelijk een betere vergelijking te maken tussen mate van geluk tijdens de jeugd en mate van geluk op latere leeftijd. Er is dan te zien of een bepaalde subjectieve ervaring al aanwezig was tijdens de jeugd en later hetzelfde is gebeven of dat de herinnering aan deze ervaring in de loop der tijd veranderd is (bijvoorbeeld doordat iemand depressief is en daardoor zijn of haar vroegere leven negatiever gaat herinneren dan het daadwerkelijk was).

Door middel van het bekijken van data uit eerder uitgevoerde onderzoeken zal duidelijk worden hoe verschillende invloeden in de kindertijd invloed hebben op later geluk. Voor het kijken naar deze data, heb ik al een hypothese van hoe de verbanden tussen verschillende variabelen en later geluk zullen zijn. Dit is aangegeven in tabel 1.

Naast deze verwachte verbanden, heb ik ook twee algemenere onderzoeksvragen opgesteld met een hypothese van het verwachte antwoord.

Onderzoeksvraag 1:

Wat is de invloed van omstandigheden in de kindertijd op hedendaags geluk?

Hypothese: Mensen die in hun kindertijd in een stabiele en gemiddelde situatie zijn opgegroeid zullen op latere leeftijd gelukkiger zijn dan mensen die met tegenslagen en heftige veranderingen te maken hebben gehad.

Onderzoeksvraag 2:

Wat is het verband tussen objectieve en subjectieve ervaringen wat betreft hun invloed op later geluk?

Hypothese: Bij mensen met een erg lage of hoge mate van geluk zal deze invloed kunnen hebben op de herinnering aan bepaalde omstandigheden. Subjectieve omstandigheden kunnen door mensen met een erg lage of hoge mate van geluk anders herinnerd worden, doordat ze hun mate van geluk van later toeschrijven aan ervaringen uit hun jeugd (bijvoorbeeld: momenteel last van depressies, daardoor achteraf het idee hebben dat je ouders je in je jeugd niet genoeg aandacht gaven), er is dan sprake van een attribution bias. Het latere (on)geluk wordt toegeschreven aan vroegere ervaringen, waardoor de herinnering aan die ervaring verandert. Bij objectieve ervaringen zal deze attribution bias niet snel voorkomen, omdat deze ervaringen vaststaan (bijvoorbeeld: je ouders zijn wel of niet gescheiden) en dus zal later geluk weinig tot geen effect hebben op de herinneringen hieraan. Om die reden is te verwachten dat subjectieve ervaringen, door attribution bias, een sterker effect op later geluk lijken te hebben dan objectieve ervaringen.

METHODE

Om antwoord te krijgen op de onderzoeksvragen heb ik eerst nagedacht welke variabelen invloed kunnen hebben. Dit ging om omstandigheden in de kindertijd. Ik begon dus met gezond verstand, ik bedacht welke variabelen logischerwijs invloed zouden kunnen hebben. Daarnaast beoordeelde ik per variabele of deze objectief of subjectief te meten is en ik gaf aan welk verband ik tussen de omstandigheid en later geluk verwachtte (zie tabel 1, vraagteken betekent dat ik niet wist welk verband te verwachten).

Om erachter te komen of de verwachtingen volgens onderzoek ook daadwerkelijk bleken te kloppen deed ik een research synthese. Voor deze methode koos ik omdat ik een groot aantal verschillende variabelen had opgesteld die mogelijk invloed zouden hebben op later geluk. Door eerder uitgevoerde onderzoeken te bekijken kon ik erachter komen welke verbanden uit eerder

onderzoek bleken te bestaan, in hoeverre die verbanden overeenkwamen met (of verschilden van) mijn verwachtingen en naar welke eerder opgestelde variabelen nog geen onderzoek was gedaan. Bij de research synthese maakte ik gebruik van onderzoeken die in de *World Database of Happiness* stonden. Dit is een archief waarin onderzoeksbevindingen over subjectief geluk te vinden zijn. Hierin zijn dus ook resultaten uit verschillende onderzoeken naar invloed van omstandigheden in de kindertijd op later geluk kort omschreven. De onderzoeken waren ingedeeld in verschillende onderwerpen, wat handig was om duidelijk te krijgen welke onderzoeken bij welke variabelen pasten. In totaal heb ik gebruik gemaakt van 234 uitkomsten van onderzoeken. Deze vielen volgens de *World Database of Happiness* onder familie- en schoolomstandigheden in de kindertijd.

De bruikbare onderzoeken uit de *World Database of Happiness* deelde ik in verschillende onderwerpen in, waar verschillende variabelen onder vielen. Door middel van een tabel kon ik overzichtelijk weergeven welke verbanden tussen de variabelen en later geluk er volgens de onderzoeken bleken te zijn (zie bijlage).

Tabel 1. Verwachte verbanden tussen omstandigheden in de kindertijd en later geluk

	Objectieve omstandigheden	Verwachte correlatie	Subjectieve herinneringen	Verwachte correlatie
Gezinssituatie	aantal kinderen in gezin	?	positieve onderlinge omgang ouders	+
	opgegroeid in eenoudergezin	-		
	plaats in gezin (geboortevolgorde)	+ (naarmate jonger)		
	kindermeisje/ kinderdagverblijf	-	mate religieusgedrag van gezin	?
	rollen ouders (kostwinner etc.)	+/-		
	religieusheid van gezin	+		
Leefomgeving	woonplaats	buurt	stad - platteland + 3 ^e wereld - 1 ^e wereld +	
		land		
	tijd waarin opgegroeid (tijdsgeest)	?		
Socio-economische omstandigheden	sociale klasse gezin	+	status gezin	+/-
	baan/opleiding ouders	+		
Traumatische gebeurtenissen	scheiding ouders	-	ouders vaak weg	-
	ziekte/overlijden van een dierbare	-	mishandeling/misbruik	-
	verhuisd in de jeugd	-	in staat zijn te wennen na eventuele verhuizing	+
	stoornis in jeugd	-		
	stoornis ouders	-	kritiek/kritischheid ouders	-
	niet opgevoed door biologische ouders	-	gepest	-
	scheuring gezin	-	moeite met school	-
Omgang met ouders			support	+
			goede hechting	+
			aandacht	+
			manier van opvoeden	?
			verwend	?
			tijd doorbrengen met ouders	+
			strengheid	?
Omgang met familie			omgang met broertjes en zusjes	+
			band met verdere familie	+
Karakteristieken familie	leeftijd ouders (in kindertijd)	+	stabiliteit en standvastigheid ouders	+
	geluk ouders	+		
Ervaringen buiten huis			vriendjes	+
			ervaring school (leuke leraren etc.)	+
			vrijtijdsbesteding	+/-
Persoonlijkheid			eigen karakter/gedrag in de jeugd	+/-

RESULTATEN

In de tabellen in de bijlage is te zien welke verbanden er bleken te zijn tussen verschillende variabelen van de kindertijd en later geluk volgens onderzoeken uit de *World Database of Happiness*. In tabel 2 staat een samenvatting van de resultaten. In deze tabel is te zien wat de daadwerkelijke verbanden zijn tussen kindertijdvariabelen en later geluk.

Wat is er onderzocht?

In het onderzoek naar verbanden tussen variabelen uit de kindertijd en geluk is gebruik gemaakt van de *World Database of Happiness*. Er is dus niet uitsluitend gekeken naar de variabelen die genoemd zijn in tabel 1, maar naar alle variabelen die naar voren kwamen in de onderzoeken die zijn opgenomen in de Database. Dit zorgde ook voor een aantal gaten, bepaald variabelen die wel in tabel 1 stonden zijn niet onderzocht in de studies die zijn opgenomen in de Database. Om die reden staat er een aantal vraagtekens in tabel 2. Ook zijn er nieuwe variabelen bij gekomen, waar in tabel 1 nog niet aan gedacht was. Hier volgen de gevonden resultaten uit de onderzoeken die op de *World Database of Happiness* vermeld stonden.

Verwachte en onverwachte onderzochte variabelen

Zoals gezegd is er een aantal variabelen afwezig gebleken in onderzoeken op de *World Database of Happiness* en is er een aantal variabelen aanwezig gebleken waar ik zelf niet aan gedacht had.

De afwezige variabelen in de Database waren: of de persoon als kind een kindermisje had of naar een kinderdagverblijf ging; rollen van de ouders; in eerste of derde wereldland opgegroeid; in welke tijd de persoon was opgegroeid; of de persoon in de jeugd stoornissen had; of de ouders stoornissen hadden; wel of niet opgevoed door de biologische ouders; in staat te wennen na eventuele verhuizingen; gepest; verwend in de jeugd; hebben van vriendjes; vrijetijdsbesteding in de kindertijd; en wat voor karakter en gedrag iemand vertoonde in de jeugd.

De nieuwe variabelen, die in tabel 1 nog niet naar voren zijn gekomen, waren: deel zijn van een meerling; tevredenheid met de kindertijd in de thuissituatie; inkomen van de ouders; of de kostwinner werkeloos was; hebben van een werkende moeder; stress hebben gehad in de kindertijd; tevredenheid met de ouders; geluk van de familie; en geluk van broers en zussen.

Welke verbanden en effecten zijn gevonden?

Onderzoek naar sommige variabelen gaf telkens dezelfde uitkomst, in dat geval is er alleen een +, - of 0 te zien in tabel 2. Er waren echter ook variabelen die verschillende invloed bleken te hebben op geluk in verschillende onderzoeken. Bij veel variabelen waarbij dit het geval was werd een effect gevonden (+ of -) of werd geen effect gevonden (0). Dit is aangegeven met +/0 en met -/0. Er was echter ook een variabele die in het ene onderzoek een positief effect bleek te hebben op geluk (+) en in het andere onderzoek een negatief effect (-). Dit is aangegeven met +/-.

Onduidelijk verband

De variabele waarbij zowel positieve als negatieve verbanden gevonden zijn, is of een persoon opgegroeid is in een eenoudergezin. Omdat zowel een positief als een negatief verband is gevonden tussen deze variabele en geluk, is er niet echt iets zekers te zeggen over het effect van opgroeien in een eenoudergezin op later geluk.

Geen verband

De variabelen die geen verband hebben met geluk en die dus geen effect hebben op later geluk zijn aangegeven met een 0. Dit zijn: plaats in het gezin; deel zijn van een meerling; en de leeftijd van de ouders in de kindertijd.

Inconsistent positief effect

De variabelen waarvan in sommige studies is gevonden dat ze geen verband hebben met geluk en in anderen dat ze een positief verband hebben, zijn aangegeven met +/0. Dit houdt in dat is gevonden dat die variabele een positief effect dan wel geen effect heeft op later geluk. Deze variabelen zijn: de buurt waarin iemand is opgegroeid (stad of platteland); sociale klasse van het gezin; status van het gezin; en omgang met broertjes en zusjes.

Inconsistent negatief effect

De variabelen waarvan in sommige studies is gevonden dat ze geen verband hebben met geluk en in anderen dat ze een negatief verband hebben, zijn aangegeven met -/0. Dit houdt in dat is gevonden dat die variabele een negatief effect dan wel geen effect heeft op later geluk. Deze variabelen zijn: aantal kinderen in het gezin; hebben van een werkende moeder; scheiding van de ouders in de jeugd; ziekte of overlijden van een dierbare; mishandeld of misbruikt zijn; kritiek hebben gehad van de ouders; en strengheid van de ouders.

Positief effect

Variabelen hadden een positief effect op later geluk wanneer ze staan aangegeven met een +. Dit zijn: religieusheid van het gezin; tevredenheid met de kindertijd in de thuissituatie; positieve onderlinge omgang van de ouders (omgang met elkaar); mate van religieusgedrag van het gezin; inkomen van de ouders; verhuisd zijn in de jeugd; support van de ouders; goede hechting met de ouders; aandacht van de ouders; tijd doorbrengen met de ouders; tevredenheid met de ouders; band met de verdere familie; geluk van de ouders; geluk van de familie; geluk van broers en zussen; en het hebben van positieve schoolervaringen.

Negatief effect

Variabelen hadden een negatief effect op later geluk wanneer ze staan aangegeven met een -. Dit zijn: ouders die vaak weg zijn; scheuring van het gezin; stress in de kindertijd; en moeite hebben met school.

Vergelijking met verwachting

In tabel 1 was te zien wat mijn verwachtingen waren wat betreft verbanden tussen verschillende variabelen en later geluk, in tabel 2 zijn de verbanden te zien die gevonden zijn in onderzoeken. Er bleken een aantal verbanden te zijn die ik al verwachtte, maar ook verbanden die anders waren dan van tevoren gedacht.

Variabelen die uit onderzoek hetzelfde verband bleken te hebben met later geluk als in tabel 1 verwacht waren: religieusheid van het gezin; positieve onderlinge omgang van de ouders; woonplaats (stad-platteland); sociale klasse van het gezin; scheiding van de ouders; ziekte of overlijden van een dierbare; scheuring van het gezin; ouders die vaak weg zijn; mishandeling of misbruik; kritiek van de ouders; moeite hebben met school; support van de ouders; goede hechting met ouders; aandacht van de ouders; tijd doorbrengen met de ouders; omgang met broertjes en zusjes; band met de verdere familie; geluk van de ouders; stabiliteit en standvastigheid van de ouders; en positieve schoolervaring.

Variabelen die uit onderzoek een ander verband bleken te hebben met later geluk dan in tabel 1 verwacht waren: opgegroeid in een eenoudergezin (+/- i.p.v. -); geboortevolgorde (0 i.p.v. +); baan/opleiding ouders (0 i.p.v. +); status van het gezin (+/0 i.p.v. +/-); verhuisd in de jeugd (+ i.p.v. -); en leeftijd van de ouders in de kindertijd (0 i.p.v. +).

Variabelen waarvan in tabel 1 over het verband geen voorspelling werden gedaan (aangegeven met '?'), maar waar wel onderzoek naar was gedaan waren: aantal kinderen in het gezin (-/0); mate van religieusgedrag (+); manier van opvoeden (gezaghebbend & veroorlovend > autoritair & onverschillig); en strengheid (-/0).

Naar 13 van de in tabel 1 omschreven factoren bleek geen onderzoek te zijn gedaan.

Tabel 2. Gevonden verbanden tussen omstandigheden in de kindertijd en later geluk

	Objectieve omstandigheden	Gevonden correlatie	Subjectieve herinneringen	Gevonden correlatie
Gezinssituatie	aantal kinderen in gezin	-/0	positieve onderlinge omgang ouders	+
	opgegroeid in eenoudergezin	+/-		
	plaats in gezin (geboortevolgorde)	0		
	kindermeisje/ kinderdagverblijf	?	mate religieusgedrag van gezin	+
	rollen ouders (kostwinner etc.)	?		
	religieusheid van gezin	+		
	deel van een meerling	0		
	tevredenheid met kindertijd thuis	+		
Leefomgeving	woonplaats	buurt	stad - platteland +/0	
		land		
	tijd waarin opgegroeid (tijdsgeest)		?	
Socio-economische omstandigheden	sociale klasse gezin	+/0	status gezin	+/0
	baan/opleiding ouders	0		
	inkomen ouders	+		
	kostwinner werkeloos	0		
	werkende moeder	-/0		
Traumatische gebeurtenissen	scheiding ouders	-/0	ouders vaak weg	-
	ziekte/overlijden van een dierbare	-/0	mishandeling/misbruik	-/0
	verhuisd in de jeugd	+	in staat zijn te wennen na eventuele verhuizing	?
	stoornis in jeugd	?		
	stoornis ouders	?	kritiek/kritischheid ouders	-/0
	niet opgevoed door biologische ouders	?	gepest	?
			stress in de kindertijd	-
scheuring gezin	-	moeite met school	-	
Omgang met ouders			support	+
			goede hechting	+
			aandacht	+
			manier van opvoeden	gezaghebbend & veroorlovend > autoritair & onverschillig
			verwend	?
			tijd doorbrengen met ouders	+
			strengheid	-/0
			tevredenheid met ouders	+
Omgang met familie			omgang met broertjes en zusjes	+/0
			band met verdere familie	+
Karakteristieken familie	leeftijd ouders (in kindertijd)	0	stabiliteit en standvastigheid ouders	+ (vooral vader)
	geluk ouders	+		
	geluk familie	+		
	geluk broers en zussen	+		
Ervaringen buiten huis			vriendjes	?
			positieve schoolervaring	+
			vrijtijdsbesteding	?
Persoonlijkheid			eigen karakter/gedrag in de jeugd	?

CONCLUSIES

Uit de resultaten blijkt dat een stabiele kindertijd vaak zorgt voor hogere mate van geluk op latere leeftijd. Dit geeft antwoord op de eerste onderzoeksvraag: Wat is de invloed van omstandigheden in de kindertijd op hedendaags geluk?

Dat stabiliteit zorgt voor hogere mate van geluk op latere leeftijd is te zien aan verschillende correlaties.

- Een positief familieklimaat zorgt voor hogere mate van later geluk.
- Een goede relatie met de familie zorgt voor hogere mate van later geluk.
- Ouders die onderling een goede relatie hebben zorgt voor hogere mate van later geluk.
- Ziekte in de familie en stress in de kindertijd zorgen voor lagere mate van later geluk.

Verschuilde variabelen die duiden op een stabiele situatie tijdens de kindertijd van een persoon laten dus zien dat zo'n situatie een positief effect heeft op later geluk. Heftige omstandigheden in de jeugd, zoals ziekte in de familie, hebben juist een negatief effect op later geluk.

Deze bevindingen zijn in lijn met hypothese 1: Mensen die in hun kindertijd in een stabiele en gemiddelde situatie zijn opgegroeid zullen op latere leeftijd gelukkiger zijn dan mensen die met tegenslagen en heftige veranderingen te maken hebben gehad.

Ook op de tweede onderzoeksvraag is antwoord te geven aan de hand van de resultaten. De onderzoeksvraag was Wat is het verband tussen objectieve en subjectieve ervaringen wat betreft hun invloed op later geluk?

De correlatie tussen geluk en een subjectieve variabele is vaak sterker dan de correlatie tussen geluk en een objectieve variabele. Deze bevinding zou de tweede hypothese kunnen bevestigen. De tweede hypothese was: Bij mensen met een erg lage of hoge mate van geluk zal deze invloed kunnen hebben op de herinnering aan bepaalde omstandigheden. Subjectieve omstandigheden kunnen door mensen met een erg lage of hoge mate van geluk anders herinnerd worden, doordat ze hun mate van geluk van later toeschrijven aan ervaringen uit hun jeugd, er is dan sprake van een attribution bias. Het latere (on)geluk wordt toegeschreven aan vroegere ervaringen, waardoor de herinnering aan die ervaring verandert. Bij objectieve ervaringen zal deze attribution bias niet snel voorkomen, omdat deze ervaringen vaststaan en dus zal later geluk weinig tot geen effect hebben op de herinneringen hieraan. Om die reden is te verwachten dat subjectieve ervaringen, door attribution bias, een sterker effect op later geluk lijken te hebben dan objectieve ervaringen.

Het is onduidelijk of de sterkere correlaties bij subjectieve variabelen komt door mensen met een erg lage of hoge mate van geluk, of dat het bij ieder mens sterker is. Wel kan uit de resultaten geconcludeerd worden dat geluk meer samenhangt met subjectieve dan met objectieve variabelen.

DISCUSSIE

Beperkingen

De meeste onderzoeken die bekeken zijn, zijn cross-sectioneel. Longitudinaal zou waarschijnlijk betrouwbaarder zijn in het kijken naar relatie tussen situaties in de kindertijd en geluk op latere leeftijd, omdat dit minder op herinneringen gebaseerd is. Wel is te zien dat cross-sectionele onderzoeken vaak ongeveer dezelfde uitkomsten hebben als longitudinale onderzoeken. Als daarnaar gekeken wordt kan gezegd worden dat cross-sectioneel onderzoek dus toch vrij betrouwbare resultaten biedt.

Daarnaast zijn de tabellen in dit verslag een korte weergave van een groot aantal studies. Het is dus gesimplificeerd, er is één tabel gemaakt over 234 uitkomsten van onderzoeken. Om dieper in te gaan op bepaalde variabelen kan wel gekeken worden naar de bijlage.

Ook is de tweede onderzoeksvraag niet uitsluitend beantwoord. Het is nog de vraag of de sterkere verbanden tussen subjectieve variabelen en later geluk dan tussen objectieve variabelen en later geluk komen door mensen met een erg lage of hoge mate van geluk, of dat er bij ieder mens een sterkere correlatie is tussen subjectieve variabelen en later geluk. In dit laatste geval kan het zo

zijn dat subjectieve variabelen nou eenmaal meer effect hebben op later geluk dan de objectieve. Er zou dan dus een sterker verband zijn omdat subjectieve ervaringen later geluk meer beïnvloeden dan objectieve variabelen.

Sterke punten

Naast de hierboven genoemde punten waar rekening mee moet worden gehouden, is een sterk punt van dit onderzoek wel dat er gekeken is naar eerdere ervaringen en hun effect op later geluk. Doordat hiernaar is gekeken is er iets te zeggen over het effect van de ervaringen op dat latere geluk. Er is namelijk een causaliteit te zien: eerst waren er de ervaringen uit de jeugd, daarna was er het geluk in de volwassenheid. Daardoor kan gezegd worden dat het een (geluk) komt door het ander (jeugdervaringen) doordat de ervaringen het geluk voorgingen. Hierbij moet nog wel gelet worden op het punt dat later geluk invloed kan hebben op het ophalen van subjectieve ervaringen uit de kindertijd wanneer geen gebruik wordt gemaakt van longitudinaal onderzoek, zoals hierboven al werd vermeld.

Vervolg onderzoek

Zoals te zien was aan de vraagtekens in tabel 2, zijn er een aantal omstandigheden in de kindertijd waarvan van tevoren werd gedacht dat ze later geluk zouden kunnen beïnvloeden. Hier bleken echter geen onderzoeken over in de *World Database of Happiness* te staan. Daarom zal het goed zijn om naar de volgende omstandigheden nog verder onderzoek te doen:

- hebben van een kindermisje
- rollen van de ouders
- land waarin iemand is opgegroeid (1^e, 2^e of 3^e wereld)
- tijdgeest waarin iemand is opgegroeid
- in staat zijn te wennen na eventuele verhuizing
- stoornissen van ouders of het kind zelf in de jeugd
- niet opgevoed zijn door biologische ouders
- gepest zijn
- verwend zijn
- hebben van vriendjes
- vrije tijdsbesteding
- eigen karakter/gedrag in de jeugd

LITERATUURLIJST

Veenhoven, R. (2013). *World Database of Happiness*. Geraadpleegd november 2013 op <http://www1.eur.nl/fsw/happiness/>

De literatuur die geanalyseerd is, is verkregen via de *World Database of Happiness*. Informatie over literatuur binnen bepaalde onderwerpen is te vinden onder de code naast de sub-onderwerpen. De code is een link en wanneer deze wordt gebruikt, wordt verbonden met de website van de *World Database of Happiness*. In het kader wat dan verschijnt, is de informatie over de bronnen te vinden.

Bijlage

Omstandigheden in de kindertijd en later geluk

234 onderzoeksresultaten beschreven in de *World Database of Happiness*

Number of siblings	Correlation with happiness	Number of studies	Methodology	Code
in general	0	3	longitudinal(2) and cross-sectional(1)	F1.2.1
lower class	-	1	cross-sectional	F1.2.1
middel and upper class	0	1	cross-sectional	F1.2.1
males	-	2	longitudinal(1) and cross-sectional(1)	F1.2.1
females	0	2	longitudinal(1) and cross-sectional(1)	F1.2.1
without siblings	+/-	4	cross-sectional	F1.2.1 and F1.3.1

Number of parents	Correlation with happiness	Number of studies	Methodology	Code
broken home	-	6	longitudinal(2) and cross-sectional(4)	F1.2.2
parents divorced	-/0	7	cross-sectional	F1.2.2
at least one parent died	0	5	cross-sectional	F1.2.2
not living with (both) parents	0	12	cross-sectional	F1.1.1 , F1.2.2 and F1.3.3

Position in family	Correlation with happiness	Number of studies	Methodology	Code
birth order	+/0	2	cross-sectional	F1.3.2
part of a twin or triplet	0	4	cross-sectional	F1.3.2 and F1.3.4
birth order in twins or triplets	0	1	cross-sectional	F1.3.2
identical or fraternal twin	0	4	cross-sectional	F1.3.4

Family climate	Correlation with happiness	Number of studies	Methodology	Code
attachment and security	+	2	cross-sectional	F1.4
relationship with family	+	1	longitudinal	F1.4
satisfaction with childhood time at home	+	1	cross-sectional	F1.4
family conflict	-	2	cross-sectional	F1.4
family cohesion	+	1	longitudinal	F1.4
frequency family contacts	0	1	cross-sectional	F1.4
communication with family	+	1	cross-sectional	F1.4

Relationship with family	Correlation with happiness	Number of studies	Methodology	Code
relationship with siblings	+/0	3	cross-sectional	F1.4.1
sibling conflict	0	1	longitudinal	F1.4.1
father at home	0	1	cross-sectional	F1.4.1
positive evaluation of parents	+	1	cross-sectional	F1.4.2
relationship with parents	+/0	5	longitudinal (2) and cross-sectional (3)	F1.4.2
satisfaction with relationship with parents	+	2	longitudinal (1) and cross-sectional (1)	F1.4.2
affectioness of parents	+	1	cross-sectional	F1.4.2.1
family acceptance of religion	0	1	cross-sectional	F1.4.2.2
conflict with parents	0	2	longitudinal (1) and cross-sectional (1)	F1.4.2.2

Relationship between parents	Correlation with happiness	Number of studies	Methodology	Code
relation between parents	+	1	cross-sectional	F1.4.3
mother married at young age	0	3	cross-sectional	F1.4.3
equality between parents	+	1	cross-sectional	F1.4.3.1
parents' happiness with marriage in childhood	+	1	cross-sectional	F1.4.3.2
father wearing the pants	-	1	cross-sectional	F1.4.3.2
marital happiness of parents at time of separation	+	1	cross-sectional	F1.4.3.2
marital happiness of mother	0	2	longitudinal	F1.4.3.2
parents' sexual intercourse during pregnancy	0	1	cross-sectional	F1.4.3.2

Parental behavior	Correlation with happiness	Number of studies	Methodology	Code
time spend with parents	+	1	cross-sectional	F1.5
parental behavior (mother)	0	1	longitudinal	F1.5
frequency of contact with nonresident parent	0	1	cross-sectional	F1.5.1
abuse by parents	-/0	2	cross-sectional	F1.5.3

Rearing-style of parents	Correlation with happiness	Number of studies	Methodology	Code
encouragement and guidance by parents	0	1	cross-sectional	F1.5.2
style of upbringing	authoritative & permissive > authoritarian & indifferent	1	cross-sectional	F1.5.2
father has high expectations	0	1	cross-sectional	F1.5.2.1
achievement orientated upbringing	-	1	cross-sectional	F1.5.2.1
education orientated upbringing	+	1	cross-sectional	F1.5.2.1
parental punitiveness	-	1	longitudinal	F1.5.2.2
punishment	0	2	longitudinal (1) and cross-sectional (1)	F1.5.2.2
dominance of parents	0	1	cross-sectional	F1.5.2.3
freedom at home	0/+ (in important decisions)	2	cross-sectional	F1.5.2.3
freedom allowed by mother	+/-	2	longitudinal	F1.5.2.3
protection and support of parents	+	1	cross-sectional	F1.5.2.4
sheltered by parents	0	1	cross-sectional	F1.5.2.4

Characteristics of family-members	Correlation with happiness	Number of studies	Methodology	Code
happiness of family	+	1	longitudinal	F1.6
worship frequency mother	+	1	cross-sectional	F1.6.1
smoking of mother	-	1	cross-sectional	F1.6.1
interest in child of parents	0	1	longitudinal	F1.6.1
parents uncritical of child	0	1	longitudinal	F1.6.1
mother's health during pregnancy	0	1	cross-sectional	F1.6.1
mother's age at birth	0	1	cross-sectional	F1.6.1
mother's height at birth	0	1	cross-sectional	F1.6.1
under-/overweight of mother at birth	0	1	cross-sectional	F1.6.1
mother's blood type	0	1	cross-sectional	F1.6.1
treatment of mother before pregnancy	-	1	cross-sectional	F1.6.1
mother's condition after birth	+	1	cross-sectional	F1.6.1
father's age at birth	0	1	cross-sectional	F1.6.1
mother's number of pregnancies	-	1	cross-sectional	F1.6.1
outcome of mother's previous pregnancies	0	1	cross-sectional	F1.6.1
parents' use of contraceptives	-	1	cross-sectional	F1.6.1
mother's work with chemicals during pregnancy	0	1	cross-sectional	F1.6.1
blood relation between parents	0	1	cross-sectional	F1.6.1
father has clear and strong beliefs	+	1	cross-sectional	F1.6.1.1
mother's rejection of pregnancy	0	1	cross-sectional	F1.6.1.1
mother's abortion attempts	-	1	cross-sectional	F1.6.1.1
perceived liberality of sexual attitudes of parents	0	1	cross-sectional	F1.6.1.1
parents' intelligence	0	1	longitudinal	F1.6.1.2

Personality of parents	Correlation with happiness	Number of studies	Methodology	Code
father seen as strong person	+	1	cross-sectional	F1.6.1.3
mother seen as strong person	0	1	cross-sectional	F1.6.1.3
personality parents	0	1	longitudinal	F1.6.1.3
happiness parents	+	2	longitudinal (1) and cross-sectional (1)	F1.6.1.4

Characteristics of siblings	Correlation with happiness	Number of studies	Methodology	Code
congenital malformations in siblings	0	1	cross-sectional	F1.6.2
happiness of twin sibling	+	3	cross-sectional	F1.6.2.4
happiness of siblings	+	1	longitudinal	F1.6.2.4

Socioeconomic background	Correlation with happiness	Number of studies	Methodology	Code
family's socioeconomic level	+/0	2	longitudinal (1) and cross-sectional (1)	F1.7
parental social class	+/0	2	cross-sectional	F1.7
social class stepfamily	0	1	cross-sectional	F1.7
social status of mother at age 1	0	1	cross-sectional	F1.7

Parents' education	Correlation with happiness	Number of studies	Methodology	Code
parents' education	0	3	longitudinal (2) and cross-sectional (1)	F1.7.1
number of books in home	0	1	cross-sectional	F1.7.1
educational level of father	+/0/+ for females and 0 for males	3	longitudinal (1) and cross-sectional (2)	F1.7.1
educational level of mother	+/-/0/+ for females and 0 for males	5	longitudinal (1) and cross-sectional (4)	F1.7.1
breadwinner-parent's education	0	1	cross-sectional	F1.7.1
high educational status of father	0	1	cross-sectional	F1.7.1

Parents' income	Correlation with happiness	Number of studies	Methodology	Code
possessions in home	0	1	longitudinal	F1.7.2
number of rooms per person in home	0	1	longitudinal	F1.7.2
income level of father's occupation	0	1	cross-sectional	F1.7.2
parental income	+	2	cross-sectional	F1.7.2
family financial status	+	1	cross-sectional	F1.7.2

Parents' occupation	Correlation with happiness	Number of studies	Methodology	Code
father's occupation	0	6	longitudinal (3) and cross-sectional (3)	F1.7 and F1.7.3
father's occupational prestige	+	2	cross-sectional	F1.7.3
work setting of father	0	1	cross-sectional	F1.7.3
occupation of parents	0	1	longitudinal	F1.7.3
occupational success of father	+/0	1	longitudinal	F1.7.3

Sociocultural background	Correlation with happiness	Number of studies	Methodology	Code
social class of community	+/-	1	cross-sectional	F1.8
book allowance	0	1	cross-sectional	F1.8
background religious emphasis	+	2	cross-sectional	F1.8.1
rural upbringing	+/0	4	longitudinal (1) and cross-sectional (3)	F1.8.2
area of socialization	0	1	cross-sectional	F1.8.2
change in living environment	+	1	cross-sectional	F1.8.2

Hardship in family of origin	Correlation with happiness	Number of studies	Methodology	Code
long or serious illness in family during childhood	-	1	cross-sectional	F1.9
childhood stress	-	1	cross-sectional	F1.9

Illness in family	Correlation with happiness	Number of studies	Methodology	Code
illness of parents	0	1	cross-sectional	F1.9.1
mother's congenital malformations	0	1	cross-sectional	F1.9.1
mother's illness before pregnancy	-	1	cross-sectional	F1.9.1
father's congenital malformations	0	1	cross-sectional	F1.9.1
virus symptoms in mother during pregnancy	-	1	cross-sectional	F1.9.1
mother's bleeding during pregnancy	-	1	cross-sectional	F1.9.1
mother's complications during pregnancy	0	1	cross-sectional	F1.9.1
mother's edema during pregnancy	0	1	cross-sectional	F1.9.1
mother's bleeding during pregnancy with intercourse	0	1	cross-sectional	F1.9.1

Unemployment of parents	Correlation with happiness	Number of studies	Methodology	Code
head of house unemployed	0	1	cross-sectional	F1.9.2
father's employment	0	1	cross-sectional	F1.9.2
mother's employment	0	1	cross-sectional	F1.9.2

Working mother	Correlation with happiness	Number of studies	Methodology	Code
working mother	-/0	4	cross-sectional	F1.9 and F1.10
working mother during first year of life	0	2	cross-sectional	F1.10
children's support	+	1	cross-sectional	F1.10
role model of working mother	0	1	cross-sectional	F1.10

Attitudes to family of origin	Correlation with happiness	Number of studies	Methodology	Code
family satisfaction	+	3	longitudinal (2) and cross-sectional (1)	F1.12
family orientation	+	1	cross-sectional	F1.12
quality of home environment	+	1	cross-sectional	F1.12
satisfaction with parents	+	2	cross-sectional	F1.12

Earlier schooling	Correlation with happiness	Number of studies	Methodology	Code
earlier schooling	0	1	longitudinal	S1.1.1
earlier delinquent school behavior	-	3	longitudinal	S1.1.1.1
extracurricular participation when in high school	0	1	longitudinal	S1.1.1.1
earlier school dropout	-/0	1	cross-sectional	S1.1.1.1
school mean intelligence score	0	1	longitudinal	S1.1.1.2
high school curriculum college preparatory	0	1	longitudinal	S1.1.1.2
interest in courses	+	1	longitudinal	S1.1.1.3
positive school attitudes	+	1	longitudinal	S1.1.1.3
academic achievement value	+	1	longitudinal	S1.1.1.3
satisfaction with own school work	+	1	longitudinal	S1.1.1.3
exact interest	0	1	longitudinal	S1.1.1.3
change in schooling	-	1	cross-sectional	S1.1.2.2